

1. táblázat: Az eddigi szlovákiai és magyarorszáhi kutatások eredményei

	1991–1993 (1997)				2017			
	Magyarország		Szlovákia		Magyarország		Szlovákia	
	399/405		239/240		220/220		244/250	
nyitja ¹²	99,5%	397	96,6%	231	99,1%	218	91,8%	224
nyissa	0,5%	2	3,4%	8	0,9%	2	8,2%	20

2. táblázat: A 2017-es szlovákiai kutatások eredményei

példa (91/101)	2017			
	Magyarország		Szlovákia	
	217/220		247/250	
pendrive	92,6	201	7,7	19
usb-kulcs	1,4	3	31,2	77
usb	41,9	91	81,8	202
kulcs	4,2	9	5,7	14
más ¹⁷	3,22	7	0	0
	%		%	

LELKES KATA

EGYSZER RÓLUNK FOGNAK DÖNTENI

2018 nyara van. Ebben a 2018 a fontos. Az, hogy itt és most már jócskán belekóstoltunk a XXI. századba, mikor ez íródik. Ekkorra már felnőtt egy-egy generáció, akit a szociológus Y és Z generációként említ.

Abból indulhatunk ki, hogy az ember él 80 évet, s ez alatt az idő alatt 20 évenként egy-egy generációváltást „diagnosztizál”. Ha ezt ma vetítenénk vissza 80 évre, rálelnénk a 40–50-es években született prófétákra, a 60–70-es évek X generációjára – őket nomádokként is ismeri a szakirodalom –, majd jöttek a 80–90-es évek szülőit, Y generációként, a hősök. Végül a 2000-es évek szülőit, a művészek. Hogy miként különülnek el egymástól, vagy mi szolgáltatott apropót a kategorizálásra, s ez mennyire pontos, nem tisztem vele foglalkozni. Nyilván ezen évek előtt is voltak olyan változások a generációk életében, életvitelében, viselkedési képleteiben, meggyőződéseiben, amelyekre ugyanúgy felfigyelhettek, csak a háború, a betegségek, a megélhetés sokkal jobban megkötötte a gondolataikat, mintsem

ahogy manapság történik – hétköznapi hőbortjaiknak alibit találtak volna. Volt fontosabb dolguk is. De a változás nyilvánvaló, s annak ciklikus volta is.

Hogy mi váltott mit? Nagy vonalakban megkísérlem a lenyomatokat meghatározni: az első ciklus idején az egyén gyenge, s az intézményekben hisz. Majd a nomádok megkérdőjelezzik az intézményeket, s az egyén autonómiájára helyezik a hangsúlyt. Az Y generációnak az erős egyéni individualizmussal sikerül is meggyengíteni az intézményeket. Mire a Z generáció idejére beáll a válság, és a csoport újraértelmezi az intézményeket, nyilván lesz egy törekvés az új megalkotására. Strauss és Howe szerint minden időszaknak megvan a maga embertípusa: a válság vége felé született generáció a „prófétáké”, akiknek az erősségeik az értékek. Őket követik az ébredés idején született, szabadságszerető „nomádok”, majd a vagyongyarapító, közösségépítő „hősök”, s végül az újabb válság idején született „művészek”.

A változás elkerülhetetlen, talán a legállandóbb dolog. A generációk eltérő szemlélete többnyire konfliktus tárgyát képezi. A szülő úgy érzi, mindent ő tud a legjobban, a gyerek pedig maradinak gondolja a szüleit. Persze csak akkor, ha szemernyi nyitottság sincs egyik félben sem, hogy meg akarja érteni a másikat. Ez talán az a pont, amikor – mediális példával élve – Majka és Friderikusz együtt vezetnek műsort. A különbség nyilvánvaló. Ha Friderikusz ez esetben a problémás ellentéteket csupán azzal kezelné, hogy megbocsájtóan elnézné Majka tévedéseit is, mert hogy a másik generáció képviselője – nyilván nem lenne konfliktus. Így akár pösze és összetett mondatokat eleve kerülő képernyő-huszárok is juthatnak fő műsoridőben rivaldafénybe, mindennemű szakmai visszajelzés, objektív tükrözés nélkül. Mert ez nem lényeges.

Nem lényeges az a szempont sem, hogy a képernyőn lévő ember mintává válik, közvélemény-formáló erővel bír. A szempont a minél több like begyűjtése, s e tekintetben a marketingszak-

emberek a Z generációra számítanak. Őket szolgálják ki alkalmazkodott értelemmel, az ő pénzükre számítanak, s ennek érdekében őket manipulálják. Mert, ugye, manipulálni mindig az a fél tud, aki átlátja a másikat, fel tudja térképezni a viselkedését, egy lépéssel előtte halad. Ehhez tudás kell, pontos helyzetfelismerés, valós értékítélet. A manipuláció része lehet akár a másik fél magasztalása. Gondoljunk csak bele, ha a tartalomnélküliséggel elhitetjük, hogy világmegváltó! Egyébként nagyszerű és kreatív személyiségekkel hitetik el, hogy mihez nem kell érteniük, mert lényükből fakadóan sokkal többek annál. Emocionális intelligenciájuk gép és gép között próbál fejlődni, mindennemű személyes kontaktust mellőzve egy mű közegben.

Az az érzésem, hogy az Y és Z generáció teljesítmény alól való felmentése ugyanazzal a toleranciával – rosszabb esetben sajnálattal – történik, mint mikor egy szellemileg károsult felé megértéssel közelítünk, hiszen szegény nem tehet róla: az erősebbnek, az egészségesnek kell támasznak, megengedőnek, elfogadónak lenni. Csakhogy ezek az emberek nem szellemileg károsultak. Alapvetően a szükségleteik, igényeik nem változtak. Az eszközök azok, amelyek változtak.

Az X generáció a rendszerváltás idején vált felnőtté. A gyerekkori értékrend és rend ment a kukába, s egy új térben kellett érvényesülnie. A változás széles spektrumával birkóztak, s gyerekeikre lett idejük. Ennek a törődésnek kapcsán egy magabiztos, ambiciózus Y generációt neveltek, akik ezáltal burokból ugyan, de különlegesnek érezhetik magukat. Könnyebb élethelyzetbe kerültek, ke-

vesebb változással kellett birkóznuk. A „jó dolgukban nem tudják, hogy mit csináljanak“ szemlélet olyan területekre tereli őket, amelyekkel a felmenőiknek sosem volt lehetőségük foglalkozni, mert azokat mindig megelőzték olyan profán témák, mint a megélhetés, iskoláztatás, munkahely. Szándékosan nem követem a digitális kütyük vonalát, mert tudjuk, hogy mindegyikük használja, s azon lóg. S inkább tartogatom a Z generáció jellemzőjére, annál is inkább, mert nem tudnék mást felhozni. Talán meg sem ismerhetném őket, ha nem lennének online. S ha a szüleik magabiztosan optimistán és világmegváltónak érezték magukat, gondolhatjuk, hogy a Z generáció eleve világmegváltó.

Élhetnénk a közhellyel, hogy minden kornak megvannak a maga előnyei, erősségei. Igen, s miért nem erre fókuszálunk? A nagymama tradíciójából átmenekíthető a fontos, a szülők óvatosságából a körültekintő szemlélet, a gyerekek ambícióiból a kreatív fejlődőképesség, a határtalan optimizmus. Ha nem hallgatjuk meg őket, bezárunk egy kaput. Ha meghallgatjuk, s rájuk hagyjuk, s nem szólunk a hibás gondolatról, hibákat követnek el, rossz jövőt építenek. Fel kell ismerni ugyanakkor, hogy az idősebb jogán kifejezés eltűnt. Az életkor önmagában már nem szab tekintélyt, mert ezt a nevelést kapták a fiatalok, a tapasztalat sem szül elismerést. Az egyedüli út a nyitottság megtartása. Egy ötvenéves ember tapasztalatai által pontosan tudhatja, hogy bizonyos viselkedés, döntés hova vezet. Mert látott már olyan folyamatot. Tudja! A következő generációnak viszont olyan euforikus

élménye van ugyanazzal a dologgal kapcsolatban, ami szüleinek sosem volt, s ez arra biztatja őt, hogy képes bármire, s jobban, mint a szülő. Két különböző mozgatórugó! Sosem találkoznak. Egyetlen lehetőség van: nyitottnak maradni, meghallgatni, megérteni, értelmezni. Hogy miért? Mert egyszer ezek a gyerekek fognak dönteni a szülőkről! S akkor már nem lesz mindegy, hogy hogyan! Van-e bennük együttérzés, fontosak-e a szülők érzései, akarata, vagy marad az a szemlélet, hogy ezt jobban tudják? El akarhatják-e és el tudják-e mondani, hogy valamit rosszul csinálnak? Akarhatják-e ismerni, hogy miért fontos a tudás megszerzésre, a tapasztalat, hogy mi a kritikai gondolkodás, hogy mi a felszín és a mélység, hogy mi hat ránk: a tartalom vagy a máz? Észreveszik-e, hogy ha valami trágár, obszcén, ordenaré, az csupán meghökkentő, de nem teljesítmény? És ha észreveszik, tudják-e, hogy mindez azért hat a meghökkentés erejével, mert otthon hallhattak arról, hogy ez nem megoldás, nem kommunikációs és viselkedési forma, nem elfogadott. Erre lenyomataik vannak. Ezek a kreatív gyermekek, személyiségük megannyi pótolhatatlan elemével, meg akarják-e majd vizsgálni, hogy e nélkül is célt lehet érni, az öncélú ki- és feltűnésen túl is van lehetőség az önkifejezésre? Adunk-e ehhez elég útravalót, kérdést és lehetőséget, hogy akarják?! Hogy másfajta szemléletük is legyen. Szélesebb spektrumú, mint a miénk. Hogy jobban tudjanak dönteni. Még nálunk is jobban! Rólunk is.

